

Almby-Norrbyås hembygdsförening

Medlemsblad nr 31

Januari 2010

Ingalill Rossvald

Innehåll:

Vårens program, Ingalill Rossvald och hennes produktion, Rimminge, Milstenar, universitetets möjligheter

Allting har en ände (men korven den har två). Nu ändar jag min tid som ordförande i Almby-Norrbyås hembygdsförening. Vi årsmötet i februari avgår jag. Jag valdes vid årsmötet 1998 och gjorde mitt första medlemsblad (nr 8) i augusti. Det var influerat av mina erfarenheter i Orienteringsförbundet. Vi hade kurser runt om i landet om lämplig utformning av klubbtidningar. Denna kunskap var lätt att anpassa till datoriseringen som kommit under mellantiden.

Familjen Fischer på Sörby gjorde en fantastisk insats för förbundsdagen som vi ordnade och kanske var höjdpunkten under dessa år. Den lämnade dock en känsla av besvikelse. Andra höjdpunkter var Fridhemsdagarna med Carin och Ingrid i spetsen och med många intresserade norrbyåsare. Jag minns också med glädje gruppen kring Lennart Nilsson som pratade fotboll och som resulterade i häftet Fotboll på öster. De många häftena har naturligtvis tagit mycket tid men alldeles för ofta blivit färdiga i sista ögonblicket. Brådskan har orsakat dålig sovning och brister i underbyggnaden av fakta. Mest krävande var de många timmarna med tidningslägg i Stadsbibliotekets källare för att dokumentera Prästhagen. Häftena tillkom alltid för att vara underlag för en träff där alla kunde delta och kan betraktas som färskvara.

Tiden hittills i hembygdsrörelsen har gett mig möjlighet att möta och lära känna många trevliga och intressanta människor. Genomgående råder en ödmjuk ton i samvaron. Ingen försöker trycka ner andra. En sådan varm ton har jag också mött i föreningens styrelse som solidariskt och kunnigt stött vårt arbete.

ÅRSMÖTE

Almby-Norrbyås hembygdsförening håller sitt årsmöte torsdagen den 11 februari 2010 klockan 18.30 i sammanträdesrummet i Omsorg Öster.

Ingång intill ICA-affären och en trappa upp.

Ingalill Rossvald

Alla svenskar på 1940-talet kände till Harry Brandelius och Ingalill Rossvald. Grammofonskivor och uppträdanden i folkparker och på andra estrader förde ut namnen. Vi skulle kalla dem för rikskändisar. Båda hade anknytning till Örebro.

Ingalill föddes i Tönsberg i Norge den 7 april 1920. Familjen Ingeborg och Rossvald Svensson flyttade till Sverige året därefter och öppnade så småningom kafé i HjälmARBaden. Kaféet kallades Rimminge och hade varit klubbhus för Örebro Segelsällskap. Ingalill och hennes syster Majbritt (Mabbe) spelade och sjöng. Ingalill spelade dragspel och system gitarr. I den nyuppbyggda restaurangen alldeles intill underhöll de gästerna tillsammans med Folke Lundberg, som spelade fiol.

Ingalill var inriktad på att bli artist. Hon flyttade till Stockholm, till Hammarby, och hittade arbetstillfällen inom branschen. Hon dansade i baletten och ackompanjerade andra artister. I filmen Soliga Solberg med Edvard Persson, inspelad 1941, deltog hon i en damtrio som hade en roll i filmen.

Ingalill hade absolut gehör men kunde inte läsa noter. Däremot kunde hon praktiskt lägga stämmor och skapa intressanta harmonier vilket gjorde henne värdefull som ackompanjatör. Hon stöttade de flesta av den tidens artister med sitt dragspel. Hon kunde också spela piano. Åke Grönberg sammanförde Ingalill med Harry

Brandelius, vilket resulterade i giftermål och ett drygt tjugoförårigt gemensamt artistliv.

Många historier kunde Ingalill berätta från deras turnéer. Hennes favorit är följande (återberättad av dottern Catharina Brandelius).

Under kriget reste paret i våra grannländer på turné. Far var engagerad i motståndet mot nazisterna. Han rapporterade till personer i Sverige efter turnéerna i Danmark och Norge. Vid ett tillfälle vid danska gränsen till Sverige ville en god och glad dansk tullinspektör att mor skulle spela en liten "truiddilutt" på dragspelet. Runt omkring stod tyska soldater med skarpladdade gevär.

Mor har själv berättat att hon aldrig varken förr eller senare varit så rädd. För i dragspelsbälgen låg kartor över fabriker som de allierade sedermera skulle bomba. Hon låtsades svimma och när hon "kom till" gav hon ursäkten att hon var gravid. Den vänlige tullaren gratulerade till den stora händelsen och bar hennes dragspel genom tullen till den svenska sidan. Efter en tid visade sig graviditeten vara sann, vilket hon inte visste vid händelsen, och i april 1944 föddes min syster Harriet.

Ingalill fick fyra barn, Christer (1940), Harriet (1944), Catharina (1949) och Peter (1956). Hon uppträdde vid några tillfällen tillsammans med någon av dem, som t ex i Östnyttis nyårsrevy 1981, då hon och Peter medverkade. Ingalill avled den 27 oktober 1988.

Musikaliska alster av Ingalill Rossvald

Blott den som längtan har känt ... ~

Baby Catharina ~

En gång när jag blir gammal ~ T: Jerico

En liten stump om hösten ~ T: Gösta Bernhard

För fulla segel ~ T: Jerico

Jennys Hambo ~ T: Jerico

På grund ve' aborrgrunde' ~ T: Jerico

Visan om lillebror ~ T: Jerico

Eric Olausson använde signaturen Jerico för sina texter. Förutom dem här intill skrev han också Vind i seglen och San Antonios ros.

Skivinspelningar H.M.V

Bimbo / Cherokee Waltz / Harry Brandelius / X 7911 / *

D'å så underbart att vara kär i dej / Thorsten Sjögrens ens. / X 7844 / *

Den lille skomakaren (*Le petit cordonnier*) / Thorstens sjögrens ork. (Insp. 08.09.1954) / X 8511 / *

Det finns inge, som ljuger så bedårande som du / Harry Brandelius / Thorsten Sjögrens ork. / X 7812 / *

Dröm en dröm / Sune Waldimirs ork. / X 7895 / *

Du, du, du / Gösta Theselius ork. / 7919 / *

Du kom till vårt bröllop / Harry Brandelius / Sune Waldimirs ork. / AL 3304 /

En grön liten kärra / Harry Brandelius / Thorsten Sjögrens ork. (Insp. 17.02.1955) / X 8539 / *

En gång jag seglar i hamn / Harry Brandelius / Thorsten Sjögrens ens. / X 7957 / *

En liten sång utan ord / Harry Brandelius / Waldimirs ork. / X 7010 /

Egon / Sune Waldimirs ork. (Insp. 22.04.1953) / X 7895 / *

Ge mej en liten kyss / Sune Waldimirs ork. / AL 3304 /

Hansemans visa / Thorstens sjögrens ork. (Insp. 08.09.1954) / X 8511 / *

Inga stora bevingade ord / Waldimirs ork. / AL 2611 /

Jag blir så glad när solen skiner / Alla tiders dragspelsork. (Insp. 05.03.1940) / X 6429 /

Jag dansar i mormors slöja / Thorsten Sjögrens ens. / X 7844 / *

Kom nu i kväll / Puttes nattfriargång / X 7939 / *

Kärleken, lyckan och livets gång / Waldimirs ork. / AL 2611 /

Kökspolka / Harry Brandelius / Puttes köksgång / X 7939 / *

Mary Strand / Harry Brandelius / Thorsten Sjögrens ork. / AL 3246 / . / X 7811 /

Nu vill jag le och dansa / Gösta Theselius ork. / X 7919 / *

San Antonio Rose (*Rose of San Anton*) / Harry Brandelius / Thorsten Sjögrens ork. (Insp. 07.02.1952) / X 7795 / *

Sju ensamma kvällar / Harry Brandelius / X 7911

Tror du att jag förlorad är? / Harry Brandelius / Thorsten Sjögrens ork. (Insp. 17.10.1952) / X 7846 / *

Vaya con dios, min älskling (*Vaya con dios, My Darling*) / Harry Brandelius /

Åh, himmel vad du är blå (*A sailor is always true*) / Harry Brandelius / Åke Jelvings ork. (Insp. 28.05.1957) / X 8604 /

Familjekväll, del 1 och del 2, Tjing - hela familjen / Harry, Christer & Harriet Brandelius / Thorsten Sjögrens ork. (Insp. 14.10.1952) / X 7843 /

Cupol

Vill du sjunga en sång för min docka / Harry & Harriet Brandelius / Cupol-ork. / 4323 / *

Framträdande i Sveriges Radio

Svensk Mediadatabas Serien Söndagsdygnet

1950-talet 01.30-02.00

Ingallil och Harry sjunger till Varietéorkestern

Rossvald Rimminge och Ingaliill

Harry och Ingaliill vid Barnens Dag i Paviljongparken i Arvidsjaur troligen 1943

Foto Axel Gunthe Holmbom

Rimminge

Segelsällskapet Hjälmaren stiftades 1894. En av medlemmarna var stadsarkitekten Magnus Dahlander, som ritade ett klubbhus för Sällskapet. Detta uppfördes 1898 på jungfrulig mark vid Hemfjärden nära Åssundet. Stället var populärt och sommartid låg segelbåtarna för ankar utanför.

Snart insåg någon krögare platsens möjligheter och 1907 byggdes väg ner till stranden. En restaurang uppfördes som invigdes festligt den 9 augusti 1908.

Segelbåtarna blev med tiden större och mera djupgående. Seglingarna flyttade ut till Björksundet och Sällskapet övergav klubbhuset 1926. Först 1935 kunde man skaffa ett nytt klubbhus.

Under tiden hade familjen Rossvald Svensson byggt om det tidigare klubbhuset till kafé, som kallades Rimminge. Många örebroare tog gärna en cykeltur ut till Hjälmarbaden en skön vardagkväll, badade, köpte en fika och spelade på minigolfbanan. En roddtur med hyrd eka kunde kanske passa. Man kunde också komma till Hjälmarbaden med båten Björksundet (senare Hemfjärden) som trafikerade södra Hjälmarstranden. På 50-talet förändrades livsmönstret, färre besökte Rimminge och kaféet avvecklades. Det hade troligen varit svårt att driva då vattenledning och andra bekvämligheter saknades.

Kring 1960 blev huset personalbostad för anställda i restaurangen och senare hyrde konstnären Lasse Lundh med familj huset som sommarbostad. Därefter stod huset tomt och blev alltmer förfallet. Det brändes ner 1979. Endast ett litet lusthus som fanns på tomten är bevarat.

PROGRAM VÅREN 2010

Februari 11 torsdag klockan 18.30 Tybble torg

Samlingsrummet Omsorg Öster, ingång intill ICA och trappan upp.

Foton från hembygdsföreningens gömmor.

Efter visningen, kaffe och lotter

Årsmöte

med ärenden enligt stadgan.

Mars 11 torsdag klockan 18.30 i Kupan

Seniorboendet, Kyrkoherdegatan 1.

Bilder från Skebäck.

Bernt Eliasson berättar och visar sin fantastiska samling av foton som han på krogiga vägar samlat om Skebäck och Vasstofta.

April 20 tisdag klockan 18.00. Samling mitt emot avtagsvägen till Marks station.

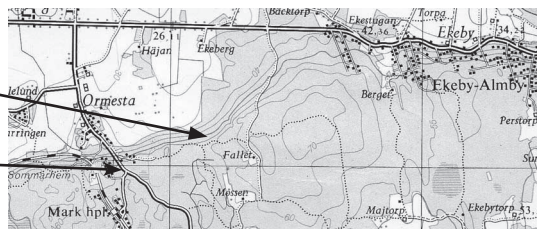
Vandring längs Fallaleden till

Blänkabacken, där vi intar medhavd stimulans.

Upplysningar Kåre, tel 36 45 22

Blänkabacken

Samling

VÅREN 2010 PROGRAM

Maj 26 onsdag klockan 18.00.

Samling hos Ulf Hallberg, Högamovägen 1.

Mellan kinesiska buskpioner och bergvallmo. Besök i en fantastisk trädgård med färger, dofter och upplevelser.

Juni 20 söndag klockan 15.00. Hjälmärbaden.

Samling vid paviljongen vid sjön.

Gudstjänst i naturen.

**Kyrkoherde Åke Sonesson leder,
spelmän med nyckelharpa**

bidrar med det musikaliska,
hembygdsföreningen med kyrkkaffe.

Färden fram och tillbaka kan ordnas.

Milstolpar

I Sverige angavs före 1600-talet resvägars längd oftast i tid t.ex. dagsresor. För kortare färder kunde man ange sträckan i raster d.v.s. hur många vilopausar man behövde. Avståndet mellan två raster bestämdes av framkomligheten och var därför inget egentligt längdmått.

Vägarnas beskaffenhet beskrivs av Gustav II Adolf som ”*så trånga och steniga att de snarare borde kallas gångstigar än allmänna landsvägar*”. En upprustning av vägnätet påbörjades 1630 bl.a. för att stormaktstidens ämbetsmän skulle kunna färdas i vagn.

I” Kongl. M:ts Krogare- och Gästgifware Ordningh, 1649” står att läsa:

Til thet Siunde/När Wägarna således äre rödde och lagade/skola the och mätas medh Snören/så att alle mijler blifwa lijka långa: Och skal sextusend famnar göre en Mijl/ och widh hwar Mijl/upsätias wisse Stenar och Kännemärken/ den resande Man till rättelse.

Den svenska milen, 6.000 famnar= 18.000 alnar (= 10.688,24 meter) blev avståndet mellan milstenarna/ milstolparna. Uttrycket mil kommer från det latinska ordet milli för 1000. Den romerska milen motsvarade tusen dubbelsteg tagna av en legionär på marsch. Sträckan en romersk mil markerades med en milstolpe. Utgångspunkten fanns i Rom.

I Sverige utgick man oftast från residensstäderna och längs de viktiga landsvägarna markerades så småningom

avstånden med milstolpar märkta enl. systemet 1mil, $\frac{1}{4}$ mil, $\frac{1}{2}$ mil, $\frac{3}{4}$ mil och 1 mil för att man skulle kunna mäta i bägge riktningarna. Milstolparna tillverkades av trä, sten och på 1700-talet av gjutjärn. De senare en begärlig vara för mindre nogräknade skrothandlare under 1:a världskriget.

Milstolparna hängde samman med gästgiveri- och skjutssystemet för att få en rättvis skjutstaxa. Tvånget att gratis skjutsa kronans män hade upphört.

Helmilstenarna var oftast pampigare, försedda med kungligt monogram och namnet på landshövdingen som beordrat uppsättningen.

Hur är då milstensförekomsten inom vår förenings verksamhetsområde? I Almby socken finns en helmilsten och två halvmilstenar medan Norrbyås socken helt saknar milstenar. Anledningen är att genom Almby gick två historiskt viktiga vägar, en mot Södermanland (Hjälmarvägen) och en mot Östergötland (Brickebergsvägen) medan Norrbyås socken inte genomkorsades av sådana färdleder. Vägen över Bärsta söderut slutade enligt häradskartan (1860-tal) vid Öby kulle och Stortorpsvägen var närmast en väg för kärror innan Gabriel Djurclou beordrade en upprustning efter att av en trägren fått en reva i kapellet på sin landå under en guppig färd på sistnämnda väg.

Utgångspunkten för Almby milstenar var troligen Örebro kyrka (Nikolaikyrkan). Längs vägen mot Östergötland står den först $\frac{1}{2}$ milstenen i en villaträdgård på Brickebergsvägens västra sida. (Brickebergsv. 80) Se sid 8. Den visar avstånd och uppsättningsår.

Den första $\frac{1}{2}$ milstenen i östlig led står vid Hjälmarvägens södra sida mellan avtagsvägarna till Häjan och Lilla Ekeberg ett par hundra meter innan avtagsvägen till Hjälmarsberg. Den är flyttad i sidled i samband med att den gamla vägen rätades. Se sid 10.

Almby's tredje och vackraste milsten, helmilstenen, står på södra sidan av gamla vägslingan vid Ö. Sundby. Stenen kröns av Gustav III:s namnskiffer. Därunder Evert:A: Franc landshövding och året för stenens resning 1781.

Evert. A. Franc var landshövding i Örebro län åren 1780-96 och lät bl.a. reparera Örebro slott.

Han är känd för sina vackra helmilstenar och var listig nog att spara pengar genom att inte sätta upp $\frac{1}{4}$ milstenar i länet.

Alla tre milstenarna står i sina postament av stenar i kallmur och är skyddade av fornminneslagen. På den ekonomiska kartan är de utmärkta med Ms.

Kåre Schortz

Ingalill

Foto Bengt Bengtson Sveriges
TV AB, Norrköping

Milstolpe vid Hjälmarvägen. Se sidan 8-9.

Foto Kåre Schortz

Ta vara på universitetets möjligheter

Även den som inte är student kan hitta många möjligheter på Campus.

Universitetets bibliotek

är välfyllt och där kan man hitta särskilt facklitteratur. I biblioteket finns läsapparater för tidningsläsning. Örebro-tidningarna och många rikstidningar sedan förra sekelskiftet finns på band. Med bibliotekskortet och ett lösenord har man möjlighet att kopiera på universitetets kopiatorer till ett rimligt pris.

Gymmet

drivs av universitets idrottsförening och har öppet från tidig morgon till sen kväll. Priset där är lägre än på gym inne i staden. Har man en gång börjat gå på gym och träna känns ett uppehåll mycket besvärande; kroppen kräver en fortsättning. Idrottsföreningen har också seniorjympa på onsdagar klockan 12 och jympa för otränade på tisdagar klockan 17.

Aulan

är platsen för offentliga föreläsningar. Under våren kommer bl a Anna Götling att föreläsa om Svensk sjuksköterskeförening den 24 mars, Christer Sturmark om humanism den 31 mars och Gunnela Björk om En demokratisk process med många förhinder den 21 april.

I många lokaler i universitetet blir det populärvetenskapliga föreläsningar lördagen den 6 februari. Då kan man t ex höra om Snabbt på fötter efter stora operationer och På spaning efter den goda staden.

Författarna Eva Adolfsson, Klas Östergren, Susanna Alakoski och Johan Theorin berättar vid olika tidpunkter under våren om sitt författarskap.

Konsthallen

visar närmast utställningen Filt och brons.

Musikhögskolan har hela tiden konsertverksamhet med tyngdpunkt längre fram i vår.

Styrelsen fram till årsmötet

Lennart Bäck	Syrénvägen 5	32 03 26	ordf
Birgit Lundberg	Hjälmarbaden	23 50 39	v. ordf
Kåre Schortz	Rudbeckiusv. 12	36 45 22	sekr
Monica Rothamel	Syrénvägen 9	32 09 38	kassör
Ingrid Söderberg	Box 6660	33 03 05	
Siv Engström	Husarvägen 7	32 07 22	
Lars Johansson	Åsen 415	23 71 31	
Håkan Aldevik	Hälsogränd 99	24 77 90	

Föreningens postadress:

c/o Bäck, Syrénvägen 5, 702 20 ÖREBRO
e-post info.almby@telia.com

Medlemsavgiften är 75 kr för enskild medlem och 100 kr för familj

Plusgiro: 45 66 96-4

Almby-Norrbyås hembygdsförening är en av 67 föreningar som tillsammans utgör Örebro Läns Hembygdsförbund

Föreningens skrifter

Mark station (bok 2008)	150 kr
Medlemsblad 1-23 (bok 2007)	130 kr
Avfall, avlopp och rening (2006)	40 kr (slut)
Sundby glashytta (2005 och 2006)	40 kr
Närbo (Till 150-årsminnet 2006)	30 kr
Fåglar och fornlämningar vid Marksjön (2001, 2005)	60 kr (slut)
Sörby i Almby, Örebro (2004)	60 kr (slut)
Fotboll på Öster förr och nu (2003)	60 kr
Smalspåret Örebro södra - Palsboda (Nytt 2004, 2006)	60 kr
Prästnäs - festplatsen i Almby (2003)	60 kr (slut)
Hjälmarbaden (2003)	40 kr (slut)
Ormesta - en radby i 2000-talet (2002)	40 kr (slut)
Kyrkogårdsvandring i Almby (2002, 2003, 2006)	40 kr
Albert Johansson, vapensamlare och poet (2001)	30 kr (slut)
Från bondegemenskap till koncern (Slakteriet 2001)	20 kr (slut)
Kyrkan och kyrkogården i Norrbyås (2001 och 2003)	30 kr
Näsby, byvandring 24 april 2001	30 kr (slut)
Dikter och prosa av Nämndemansmor (2000)	20 kr
Vassförädling i Hidingsta (2000)	30 kr
Kanalupproret 1886 (1980 och 2000)	30 kr
Omständigheter när Almby införlivades med Örebro	30 kr